

Poslovanje tvrtke Cromaris d.d. Zadar

Segarić, Romano

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:129:017035>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)



VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić
Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

ROMANO SEGARIĆ

POSLOVANJE TVRTKE CROMARIS D.D. Zadar

STRUČNI ZAVRŠNI RAD

Biograd na Moru, 2020. godine

**VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Biograd na Moru
Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje**

STRUČNI ZAVRŠNI RAD

POSLOVANJE TVRTKE CROMARIS D.D. Zadar

**Mentor:
Dr.sc.Pavao Ivić**

**Student:
Romano Segarić**

**Naziv kolegija:
Ekonomika poduzeća**

**JMBAG studenta:
0055473117**

Contents

SAŽETAK	4
1. UVOD	5
2. RIBARSTVO, AKVAKULTURA, MARIKULTURA.....	6
3. PROIZVODNJA RIBARSTVA U SVIJETU	8
4. PROIZVODNJA RIBE U EUROPSKOJ AKVAKULTURI.....	9
5. MARIKULTURA U HRVATSKOJ.....	10
6. MARIKULTURA U ZADARSKOJ ŽUPANIJ I	12
7. POSLOVANJE TVRTKE CROMARIS D.D. ZADAR	14
8. ZAKLJUČAK	26
9. IZJAVA	27
10. POPIS LITERATURE.....	28
11. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA.....	29
12. ŽIVOTOPIS	30

SAŽETAK

Tvrtka Cromaris d.d. Zadar bavi se kaveznim uzgojem bijele ribe (lubin, ili brancin, podlanica ili orada i kornatska hama) vodeći pri tome brigu o očuvanju okoliša. Uzgoj ribe dio je djelatnosti marikulture, koja je u sastavu akvakulture, a odnosi se na uzgoj morskih organizama u moru ili bočatoj vodi. S obzirom da u ribarstvu ulovljene količine morskih organizama bilježe stalan pad, akvakultura, a time i marikultura, postaje sve izrazitija potrebna djelatnost kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini radi potreba za prehranu sve većeg broja stanovništva. Stoga je Cromaris ostvario svoju zadaću, postavši, ne samo u Hrvatskoj, već i u Europi, jedna od vodećih tvrtki za uzgoj i preradu bijele ribe time što je na tržištu je prepoznata kvaliteta proizvoda ove tvrtke. U odnosu na ukupnu količinu proizvedene bijele ribe u 2018. godini u Hrvatskoj od 12.619 tona, na tvrtku Cromaris odnosilo se 8.166 tona ili 65,7%, od koje se Cromarisove količine preko 75% odnosilo na izvoz.

SUMMARY

Cromaris d.d. Zadar company is specialized in white fish farming (sea bass, sea bream and Kornati meagre), in accordance to environmental protection principles. Fish farming is part of mariculture, which is a branch aquaculture, that involves farming of marine organisms in the sea or in brackish water. Given that the amount of captured marine organisms is constantly dropping, aquaculture, and mariculture respectively, both globally and locally are becoming increasingly needed industries due to nourishment needs of constantly growing population. By becoming renowned quality brand, Cromaris has achieved its goal of being one of the leading companies for farming and processing white fish in Croatia, but also Europe as well. From the total amount of 12.619 tons of processed white fish in Croatia in 2018, Cromaris has processed 8.166 tons or 65,7%, out of which as much as 75% has been exported to foreign markets.

1. UVOD

Cilj ovoga rada je analiziranje poslovanja tvrtke CROMARIS d.d. Zadar koje se odnosi na poslovnu 2016. 2017. i 2018 tu. godinu. Dobiveni podaci temeljili su se na analizi računa dobiti i gubitaka, bilance stanja te godišnjih izvješća uprave i izvješća neovisnog revizora za navedene godine.

Metode analize koje su korištene u radu su horizontalna i vertikalna analiza financijskih izvješća i analiza putem ekonomskih pokazatelja.

Marikultura danas ima važno mjesto u proizvodnji hrane kako na lokalnoj tako i na globalnoj razini. Zahvaljujući primjeni znanstvenih metoda, novoj tehnologiji uzgoja morskih riba i drugih morskih organizma, ova djelatnost znatno doprinosi suvremenim prehrambenim potrebama. Budući da se tvrtka Cromaris bavi tom specifičnom djelatnošću - marikulturom tj. uzgojem morske ribe na industrijski način, koja se u Hrvatskoj počela primjenjivati tek prije nepunih pet desetljeća, u radu će se navesti, definirati i opisati važnost proizvodne djelatnosti ribarstva, akvakulture i marikulture te njihov međusobni odnos.

Obzirom na značaj i ulogu marikulture u prehrani stanovništva, u radu će se prikazati u kratkim crtama relevantni podatci o ribarstvu i akvakulturi u Svijetu, Europi, Hrvatskoj i Zadarskoj županiji kako bi dobili uvid u značaj marikulture u prehrani stanovništva te predočiti značaj marikulture u Hrvatskoj u odnosu na proizvodnju u Svijetu i Europi

Marikulturna djelatnost u RH zastupljena je u svih sedam primorskih županija: Istarskoj, Primorsko-goranskoj, Ličko-senjskoj, Zadarskoj, Šibensko-kninskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Daleko najveća proizvodnja odnosno prodaja bijele ribe ostvaruje se u Zadarskoj županiji, na koju se od ukupne prodaje bijele uzgojene ribe u RH od 10.699 tona ostvarene u 2017. godini, odnosi 7.731 tona (77,0%), a slično tome je i s proizvedenom ribljom mlađi koje je te godine u mrijestilištu u Ninu proizvedeno 30,2 mil. komada, što u odnosu na ukupnu proizvodnju mlađi u Hrvatskoj predstavlja 67,1%.

Presudnu ulogu u razvoju uzgoja i proizvodnje bijele ribe imalo je poduzeće Cenmar (CENtar MARikulture) Zadar, osnovano 1979. godine. Nakon što je Adris grupa d.d. iz Rovinja otkupila tvrtku Cenmar i zatim još tri hrvatske tvrtke s djelatnošću marikulture te izvršila spajanje tih četiriju tvrtki, osnovana je tvrtka Cromaris d.d. u sastavu Adris grupe d.d., sa sjedištem u Zadru. Ta nova tvrtka postala je vodeća u uzgoju bijele ribe ne samo u Hrvatskoj, već i jedna od vodećih tvrtki u marikulturi Europe.

2. RIBARSTVO, AKVAKULTURA, MARIKULTURA

U Ekonomskom leksikonu (1995.) *ribarstvo* se definira kao „važna grana svjetskog gospodarstva, a uključuje lov, uzgoj, preradu, transport i trgovinu riba i drugih vodenih životinja.“

Marikultura kao gospodarska djelatnost podrazumijeva uzgoj i kultiviranje riba i drugih morskih organizama korištenjem tehnika za povećanje proizvodnje ovih organizama izvan prirodnih kapaciteta okoliša; organizmi ostaju u vlasništvu fizičke ili pravne osobe u fazi uzgoja i kultiviranja, uključujući trenutak izlova.¹

Akvakultura se odnosi na uzgoj ribe i drugih vodenih organizama u slatkoj i morskoj vodi te postoje brojne odrednice ove djelatnosti. Jednu od njih uvela je FAO (Food and Agriculture Organisation) 1988. godine, a glasi“ *Akvakultura je uzgoj akvastičnih organizama, uključujući ribe, školjke, rakove i makrofile.*“²

Autori Bogut, Horvath, Adamek i Katavić (2006) navode skladu s FAO definicijom da je akvakultura kontrolirani uzgoj vodenih organizama. Ona uključuje uzgoj ribe, mekušaca, rakova i vodenog bilja.

Marikultura je po definiciji akvakultura kojom se pobliže označava uzgoj u morskoj vodi.

Pozivamo se i na treću definiciju iz „Nacionalnog strateškog plana razvoja ribarstva Republike hrvatske“, po kojoj je „*akvakultura gospodarska djelatnost kontrolirane reprodukcije i rasta morske i slatkovodne ribe i drugih vodenih organizama, te ima za cilj ekološki održivi gospodarski rast sektora ribarstva.*“³

Akvakultura je danas u svijetu profitabilnija od mnogih drugih poljoprivrednih djelatnosti. Ulov hrane iz mora i slatkih voda u svijetu stagnira više od 20 godina. Ulov mnogih važnih ocanskih i drugih vrsta na granici je održivosti ili je premašuje. Prekomjeran ulov predstavlja opasnost na globalnoj razini. Mnogi stručnjaci predviđaju da će održivi rast proizvodnje u akvakulturi osigurati stalno rastuće potrebe sve brojnijeg stanovništva za kvalitetnom hranom (Katavić, 2006)

Ne postoji stroga i jasna razdjelnica između akvakulture koja podrazumijeva uzgoj u slatkoj vodi od marikulture koja podrazumijeva uzgoj u postojanoj slanoj vodi.

Budući da se mrijest i uzgoj započinje u slatkovodnom okruženju, a nastavlja se u morskoj vodi, teško je odrediti da li se radi o marikulturi ili akvakulturi i obrnuto.

S ciljem unapređivanja proizvodnje uzgoj podrazumijeva određeni oblik intervencije u proizvodni proces koji uključuje tri sljedeća čimbenika:

kontrolu razmnožavanja, kontrolu rasta i eliminaciju prirodnih čimbenika smrtnosti. (Katavić, 2006)

¹ <http://propisi.hr/print.php?id=11803>

² <http://www.fao.org/state-of-fisheries-aquaculture>

³ Nacionalni strateški plan razvoja morskog ribarstva RH 2013., str. 13
https://ribarstvo.mps.hr/UserDocsImages/NSP/NSP_OP_06112013/Nacionalni%20strate%C5%A1ki%20plan%20Orazvoja%20ribarstva%20Republike%20Hrvatske.pdf

Katavić dalje upućuje na važnost kontroliranog razmnožavanja kao ključnog čimbenika u uspostavi stabilnog i dugoročno održivog razvoja, inače bi uzgoj mogao postati nepredvidiv i nesiguran budući da ovisi o prirodnim izvorima mlađi čija se pojava i dostupnost može regulirati nizom nepredvidivih čimbenika.

Ciljevi marikulture prema Kataviću su:

1. Povećanje lokalne proizvodnje riba, rakova i školjkaša
2. Poboljšanje ishrane i zdravlja ljudi
3. Smanjenje uvoza ribe i ribljih proizvoda
4. Povećanje izvoza i poboljšanje devizne bilance zemlje
5. Zadovoljenje potreba turističke privrede
6. Valorizacija u vidu turističkih atrakcija (posjete uzgajalištima, foto safari i dr.)
7. Mogućnosti zapošljavanja u ruralnim i priobalnim područjima
8. Razvijanje svijesti o očuvanju prirode i odgovornom upravljanju prirodnim resursima

Iz navedenog se može zaključiti da je svakako cilj i marikulture i akvakulture isti, a to je povećanje prinosa jestivih organizama.

Katavić upućuje i na činjenicu da u prirodnim uvjetima sljedeći čimbenici utječu na biozalihi: tempo obnavljanja prirodne populacije, intenzitet rasta, stopa prirodne i stopa ribolovne smrtnosti.

Dok lovno ribarstvo povećava prinose povećanjem stope ribolovne smrtnosti dijelom i na uštrb prirodne smrtnosti pa ako stopa ribolovne i prirodne smrtnosti nije kompenzirana novačenjem, dolazi do opadanja bio zaliha.

Marikultura nastoji uspostaviti kontrolu i povećati prinose biomanipulacijom životnog ciklusa kontrolirajući čimbenike životne sredine. Taj proces uključuje kontrolu reprodukcije, kontrolu rasta i eliminaciju prirodnih čimbenika smrtnosti .

Prekomjerni izlov predstavlja opasnost za biološku raznolikost na globalnoj razini, ali može dovesti u pitanje opstojnost malih lokalnih zajednica kojima je ribarstvo glavna gospodarska djelatnost. Marikultura osigurava visokokvalitetnu hranu koja je konkurentna na tržištu. Na taj način se može smanjiti negativan utjecaj ribolova na ugroženim prirodnim ribljim staništima, zaštititi ih i dugoročno osigurati održivost.

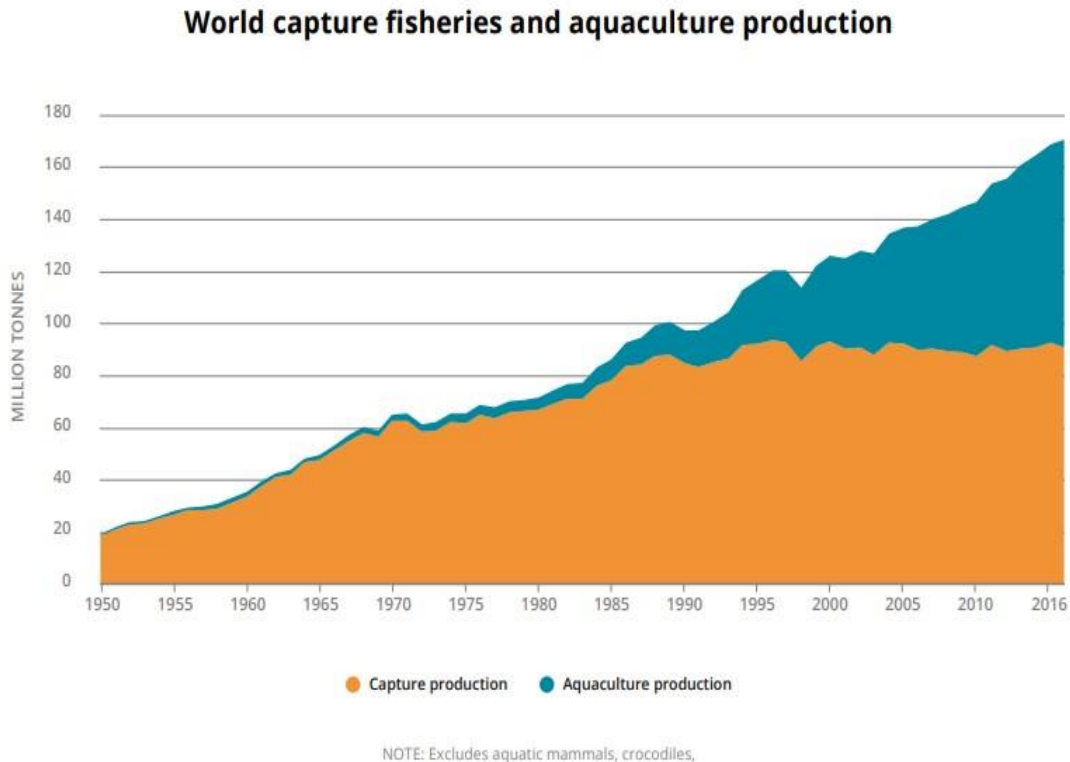
Održiva marikultura je tako gospodarska djelatnost koja omogućava ekonomsku opstojnost ruralnih i obalnih područja, a što je od velike važnosti i za RH upravo zbog dugog procesa depopulacije kojim je ugrožen održivi razvoj jer bez radno sposobnih ljudi koji ne mogu ostvariti ekonomske koristi, ne može se ni planirati budućnost.

U Hrvatskoj enciklopediji navodi se: Marikultura, lat. mare = more + kultura, kontrolirani uzgoj riba, rakova, mekušaca i vodenog bilja u morskoj ili bočatoj vodi.

Ulov morskih organizama, te uzgoj riba, rakova, školjkaša i morskog bilja (alge) spadaju u primarnu proizvodnju, a preradom ulovljenih i uzgojenih proizvoda, nastavlja se druga faza odnosno preradbeni industrija.⁴

⁴ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38940>

3. PROIZVODNJA RIBARSTVA U SVIJETU



Grafikon 1: Proizvodnja ribarstva u svijetu

Izvor: <http://www.fao.org/state-of-fisheries-aquaculture>

Iz grafa je razvidno da je u 2016. godini ukupna proizvodnja svjetskog ribarstva iznosila 170.94 miliona tona od čega je 80.03 mil. tona proizvedeno u akvakulturi, a ostalih 90.91 mil tona ulovljeno. Iz toga se može zaključiti da akvakultura čini gotovo polovicu svjetske opskrbe vodenim organizmima za ljudsku prehranu i posljednjih je nekoliko godina je jedna od najbrže rastućih aktivnosti u proizvodnji hrane u svijetu.⁵ Može se primijetiti da se količine u akvakulturi počinju rasti od druge polovice 80-ih godina 20. stoljeća te je vidljiv rapidan rast 90-ih godina 20. st dok je količina ulova od 90-ih god 20. st stagnirala. Može se zaključiti da je značaj akvakulture u svijetu porastao te da se teži održivosti biomase u svjetskom bazenu.

⁵ http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/publications/2017-10/OPSO_2016_web.pdf

4. PROIZVODNJA RIBE U EUROPSKOJ AKVAKULTURI

U europskoj akvakulturi najzastupljenija je proizvodnja ribe i školjkaša. U 2016.godini ukupna proizvodnje ribe u europskoj akvakulturi, koja se odnosi na 21 državu, iznosila je 2.297.571 tona. Daleko najveći proizvođač ribe je Norveška (losos i pastrva), koja je 2016. godine proizvela 1.307.182 tona ribe (56.8%), a slijede je: Turska (247.754 tona), Ujedinjeno Kraljestvo (178.887 tona), Grčka (108.959 tona), Španjolska (64.754 tona), Italija (53.790 tona), a Hrvatska je s proizvodnjom od 13.881 tonom (0,6%) zauzela sedamnaesto mjesto, a s manjom proizvodnjom o Hrvatske su Island, Nizozemska, Portugal i Cipar.

Uspoređujući podatke iz 2014. godine i 2016. godine vidi se da je postotak ukupne Hrvatske proizvodnje u području akvakulture u odnosu na ukupnu proizvodnju Europske akvakulture porastao sa 0.4% na 0.6%.⁶

Od ukupno proizvedene ribe u europskoj akvakulturi 2,3 mil. tona najveća proizvodnja odnosi se na sektor hladnovodne marikulture (71,5%), gdje dominira Norveška, koju slijedi Ujedinjeno Kraljestvo, zatim slijedi slatkovodna akvakultura (15,7%) koja je koncentrirana na pet zemalja Turska, Italija, Francuska, Danska i Poljska, te mediteranska marikultura s udjelom od 12,8% gdje dominira Grčka, a slijede je Turska, pa Španjolska i ostale zemlje.⁷

⁶ <http://feap.info/index.php/data/>

⁷ <http://feap.info/wp-content/uploads/2019/07/ar2016-for-web2.pdf>

5. MARIKULTURA U HRVATSKOJ

Hrvatska spada u krug mediteranskih zemalja koje su relativno rano prepoznale značaj marikulture kao važne gospodarske djelatnosti u proizvodnji hrane. Marikultura u Republici Hrvatskoj uključuje uzgoj bijele ribe, uzgoj plave ribe i uzgoj školjkaša. Komercijalna proizvodnja morske ribe u Hrvatskoj započela je sredinom 80-ih godina dvadesetog stoljeća. Nositelji proizvodnje bili su centri u Zadru (*Cenmar*), Rovinju (*Mirna*), Šibeniku (*Šibenka*) i Splitu (*Dalmacija-bilje*) uz nekoliko desetaka obiteljskih gospodarstava na obalama i otocima. Glavni proizvod bili su brancin (lubin) i podlanica (orada), te dagnje i kamenice. Prve značajnije komercijalne količine uzgojene i prodane ribe (lubin) proizvedene su 1986. godine u zadarskom *Cenmaru* kada je proizvedeno 145 tona lubina, od čega je 120 tona izvezeno u Italiju, a 25 tona je plasirano na domaćem tržištu (Divić, Segarić, 1987). U 1990. godini u Hrvatskoj je ukupno proizvedeno 400 tona ribe (brancin i podlanica), 2.150 tona dagnja i 900.000 komada kamenica. Prvim planom razvoja marikulture u Hrvatskoj 1991. - 1995. godini predviđala se 1995. godine proizvodnja ribe 2.300 tona, daganja 580 tona i 915.000 komada kamenica (Šaponja, 1990; Segarić, 1990).

Hrvatska je bila jedan od začetnika u umjetnoj reprodukciji i kaveznom uzgoju visoko kvalitetnih morskih riba te je sustavnim znanstvenim istraživanjima znatno pridonijela razvoju marikulture. Raspoloživo iskustvo i znanje kapitalizirale su i druge zemlje, ponajviše Grčka i Turska. Domovinski rat, problemi tranzicijske ekonomije i definiranje vlasništva dugo su bili problemi s kojima se susretao ovaj sektor i s teškoćama nalazio prihvatljiva rješenja. Ovo stanje se prije svega odnosi na uzgoj bijele ribe i školjkaša, koji već godinama stagnira zadržavajući proizvodnju na oko 9.000 tona godišnje, dok je proizvodnja krupne pelagičke ribe (tuna) u velikom zamahu. Nažalost, može se zaključiti, da velika šansa u uzgoju bijele morske ribe nije iskorištena sukladno postojećim raspoloživim prirodnim potencijalima (Segarić, 2019).

U 2012. godini u Republici Hrvatskoj u djelatnosti marikulture bila su registrirana 147 uzgajivača (koncesionara), od kojih se odnosilo na 118 uzgajivača školjaka, 25 uzgajivača bijele ribe i 4 uzgajivača tuna. Uzgoj se obavljao na 330 lokacija od čega je 225 lokacija uzgoj školjkaša, na 51 lokaciji se uzgajala bijela riba, na 14 lokacija uzgajala se tuna, te na 10 lokacija zajedno su se uzgajale u polikulturi ribe i školjkaši. Ukupna godišnja proizvodnja u hrvatskoj marikulturi 2012.godini iznosila je 9.707 tona od čega 2.453 tone brancina, 2.173 tone podlanice, 24 tona hame, 37 tona zubaca, 3.000 tona dagnje, 150 tona kamenice i 1907 tona tune.⁸

Pet godina kasnije tj. u 2017. godini u sedam županija Republike Hrvatske (Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska) bio je registriran 191 uzgajivač (koncesionar) od kojih se 126 odnosilo na uzgajivače školjaka i 65 uzgajivača bijele ribe u polikulturi. Tada se uzgoj

⁸https://ribarstvo.mps.hr/UserDocsImages/NSP/NSP_OP_06112013/Nacionalni%20strate%C5%A1ki%20plan%20razvoja%20ribarstva%20Republike%20Hrvatske.pdf

obavljao na 379 lokacija u kojima su se na 313 lokacija uzgajale školjke, a na 66 lokacija uzgajala se bijela riba u polikulturi. Ukupna površina na kojima se obavljala djelatnost marikulture iznosila je 737,6 ha (uzgališta bijele ribe u polikulturi 237,9 ha, uzgajališta školjaka 267,2 ha i uzgajališta školjakaša u polikulturi 229,5 ha.) Dopusštena količina uzgoja bijele ribe bila je 15.749 tona, a izlovljena odnosno prodana količina bijele ribe bila je 10.699 tona.⁹

U idućoj tablici navodi se dinamika proizvodnje ribe i školjakaša u zadnjih pet godina u marikulturi Hrvatske.

Tablica 1-Proizvodnja u marikulturi RH za razdoblje 2014. – 2018. godine (u tonama)

Vrsta prizvoda	Godina					
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	indeks
1	2	3	4	5	6	7(6/2)*100
Lubin	3.215	4.075	5.310	5.616	6.220	193,47
Podlanica (orada)	3.655	4.488	4.101	4.830	5.591	152,97
Zubatac i pagar	80	4	1	0	0	0,00
Hama	60	67	125	253	808	1346,67
Ukupno bijela riba	7.012	8.637	9.541	10.704	12.625	180,05
Tuna	2.224	2.603	2.934	2.162	3.227	145,10
Dagnja	714	746	699	920	882	123,53
Kamenica	32	52	64	62	54	168,75
Ostale vrste	14	7	1	0	0	0,00
Ukupno	9.996	12.045	13.239	13.848	16.788	167,95

Izvor: <https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=14>

Iz tablice je vidljivo da se u Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2018. godine ukupna proizvodnja marikulture povećala za 6.822 tone (16.782 – 9960) ili 68,8%. Bitno je spomenuti da je količina proizvodnje brancina u apsolutnom iznosu najveća, međutim najveće povećanje količine u relativnom iznosu se vidi kod Kornatske hame točnije 13,4 puta. Vidi se da količina Zubatca i Pagra pala sa 80 tona na 0. Problem kod Zubatca je bio u proizvodnji jer proces proizvodnje nije bio dobro usklađen, često se događao kanibalizam i vrsta hrane nije bila dobro pogodena. Može se zaključiti da je proizvodnja brancina, podlanice i hame najuspješnija.

⁹ <https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=415> - Registar dozvola u marikulturi. Zadarska županija, Upravni odjel za poljoprivredu, ribarstvo, vodno gospodarstvo, ruralni i otočni razvoj.)

6. MARIKULTURA U ZADARSKOJ ŽUPANIJI

Obalni pojas kopna Zadarske županije, te razvedena obala čine najznačajniji resurs za razvitak marikulture. Ribarstvo je tradicionalna djelatnost ljudi na obali i otocima Zadarske županije i izvor je egzistencije za veliki dio obalnog, priobalnog i otočkog stanovništva. Zadarska županija odavno je u samom vrhu ribarstva, a i marikulture u Republici Hrvatskoj, pa tako s oko 50% ukupnog ulova ribe u Hrvatskoj zauzima vodeće mjesto u ribarstvu, a i u marikulturi je vodeća s preko 80% proizvodnje bijele ribe i s preko 70% ukupne proizvodnje tuna u kaveznom uzgoju.¹⁰ Stoga ne iznenađuje što se još početkom ovog desetljeća u Županijskoj razvojnoj strategiji Zadarske županije (2011.- 2013.) u sektoru ribarstva vide velike gospodarske mogućnosti za budući razvoj županije.

U sedam županija Republike Hrvatske (Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska) ukupna količina nasađene riblje mladice u 2017. godini iznosila je 45,0 mil. komada, od kojih se na Zadarsku županiju odnosilo 30,2 mil. komada (67,1%).¹¹ U tih sedam županija ukupno je te godine iz uzgajališta prodano 10.699 tona bijele ribe, od čega je iz Zadarske županije bilo 7.731 tona (77,0%).¹²

U 2017. godini u Zadarskoj županiji bijela riba se uzgajala na 28 lokacija (uzgajališta) koje su bile u posjedu 9 uzgajivača odnosno koncesinara. Osim toga bila su i 2 uzgajivača tuna (12 lokacija) i 14 uzgajivača daganja (15 lokacija).

Uzgajališta ribe najviše su koncentrirana u Srednjem kanalu (uvale otoka Ugljana i Pašmana), na otoku Ugljanu područje Male Lamjane i Uvala Kobiljak, Košara, južna strana otoka Pašmana, zatim uzgajališta uz otočiće Kudica i Fulija (zapadno od otoka Iža), te na Dugom otoku Uvala Dumboka, otok Školjić Veli pored otoka Vrgade. Koncesionirane površine za uzgoj školjaka (dagnje) nalaze se u Novigradskom moru, Velebitskom kanalu (područje Selina i Modriča), te na otoku Pagu uvala Dinjiška u polikulturi, Stara Poljana i otočić Lukar.¹³

¹⁰<https://www.agrobiz.hr/agrovijesti/zadarska-zupanija-je-predvodnik-ribarstva-i-marikulture-u-hrvatskoj-6625>, 17.kol 2017.

¹¹ Nasada mladice po županijama BMR_SK_2014_2017. Zadarska županija. Podaci po županijama o uzgoju-2014._2017. <https://ribarstvo.mps.hr/>

¹² <https://ribarstvo.mps.hr/> Registar dozvola za marikulturu, Zadarska županija, Upravni odjel za poljoprivredu, vodno gospodarstvo, ruralni i otočni razvoj

¹³https://www.zadarska-zupanija.hr/images/dokumenti/Program_razvoja_sektora_ribarstva_Zadarske.pdf, 2012., str. 49, 64.

Presudnu ulogu u razvoju uzgoja bijele ribe imala je zadarska tvrtka *Cenmar* (CENtar MARikulture), koja je osnovana u Zadru 1979. godine pod nazivom Radna organizacija *CENMAR* za proizvodnju ribe, rakova i školjkaša. U Ninu je sagrađeno mrještilište bijele ribe, kapaciteta 2 mil. komada mlađi, a u Maloj lamjani, uvali na otoku Ugljanu, formirano je uzgajalište. Prva proizvodnja mlađi lubina ostvarena je u 1984. godini u kojoj je proizvedeno 1,1 mil. kom. mlađi lubina, koja čini svu mlađ nasadenu u vlastitom uzgajalištu na Ugljanu, pa je nakon uzgojnog ciklusa u 1986. godini ostvarena proizvodnja od 145 tona konzumnih lubina, od čega je 120 t izvezeno u Italiju, a 25 tona plasirano na domaće tržište. Tada je *Cenmar* bio jedan od pionira proizvodnje riblje mlađi lubina i uzgojene ribe na industrijski način na Mediteranu (Segarić, 1989).

U slijedećim godinama proizvodnja lubina je napredovala i proširivala se novim vrstama bijele ribe (podlanica, pagar). Međutim, posljedice Domovinskog rata veoma su se negativno odrazile na proizvodnju, koja je stagnirala, a tome je još pridonijela i loša ekonomska politika prema marikulturi. Srećom da je tvrtka Adris grupa d.d. Rovinj dobro procijenila interes u proizvodnji zdrave hrane, pa je stoga ta tvrtka 15. ožujka 2008. godine otkupila Cenmar.

7. POSLOVANJE TVRTKE CROMARIS D.D. ZADAR

7.1. Profil tvrtke Cromaris d.d.

Adris grupa d.d. Rovinj, nakon što je 2008. godine otkupila zadarsku tvrtku „Cenmar“, tijekom te i slijedeće godine otkupila je još tri tvrtke kojima je djelatnost marikultura, to su: „Marimirna“, Rovinj, „Marikultura“ Marčane i „Bisage-Nita“, Kali na otoku Ugljanu. U listopadu 2009 te god., Adris grupa d.d. izvršila je spajanje tih četiriju hrvatskih tvrtki s djelatnošću marikulture i osnovala CROMARIS d.d. za uzgoj bijele ribe sa sjedištem u Zadru. Tim poslovnim potezom Adris grupa je objedinila poslovanje poduzeća iz iste grane djelatnosti te je nastala vodeća tvrtka u marikulturi Hrvatske, s vizijom da bude vodeća tvrtka u europskim kompanijama za uzgoj i preradu bijele ribe, prepoznata na tržištu kao lider u kvaliteti uzgojene bijele ribe.

Kroz deset proteklih godina (2010. – 2019.) Cromaris je stalno ulagao znatna financijska sredstva (2009.-2017. uloženo je više od 750 mil. kuna) u moderan pogon mrještilišta u Ninu, u proširenje postojećih, formiranje novih i automatizaciju uzgajališta, te izgradnju pogona za preradu ribe i logistiku. (P. Ivić 2012.)

Mrještilište u Ninu, koje je podignuto 1983. godine godišnjeg kapaciteta proizvodnje riblje mlađi lubina i orade 12 milijuna komada veličine 3-4 cm, težine oko 2 grama, velikim ulaganjem financijskih sredstava u 2015. godini u rekonstrukciju i modernizaciju, povećan je godišnji kapacitet proizvodnje riblje mlađi na 30 – 35 milijuna komada, kojima je povećana prosječna težina koja izlazi iz mrještilišta, prilagođena je sezona mrijesta ribe, provodi se stroga kontrola kvalitete, obavlja se razvoj mrijesta novih vrsta i ustrojen je program genetske selekcije riba – razvoj matičnog jata.¹⁴



Slika 1: Fotografija mrještilišta u Ninu

Danas Cromaris ima sedam uzgajališta koja se nalaze na slijedećim lokacijama: Limski kanal i Budava u Istri, uvala Mala Lamjana na otoku Ugljanu, Žman, nalazi se uz

¹⁴ <http://www.cromaris.hr/hr>

nenaseljeni dio Dugog otoka između mjesta Luka i Žman, Velo Žalo – Dugi otok, Kudica, uzgajalište smješteno u Iškom kanalu i Košara, na kojima se može uzgajati preko 10.000 tona bijele ribe. Sva uzgajališta smještena su na lokacijama koje su u potpunosti zaštićene od bilo kakve vrste onečišćenja. Cromarisova uzgajališta spadaju među najmodernija na Mediteranu vodeći pri tom računa posebno veliku brigu o očuvanju okoliša. Određena uzgajališta opremljena su vrhunskim sustavom automatskog hranjenja, robotima za čišćenje mreža i modernom flotom za izlov ribe.¹⁵



Slika 2:Kavezi za uzgoj, kod otočića Kudica, s južne strane otoka Iža

U Gaženici, sjedištu tvrtke Cromaris, na kojoj je lokaciji u 2013. godini otvoren je moderan pogon za preradu vlastite izlovljene ribe, koji omogućuje diversifikaciju asortimana (očišćenja riba, pakiranja, filetiranje ribe, i program delikatesa). Pogon je smješten na samoj obali, što omogućuje brzi transport ribe od izlova do prerade u pogonu i ima izvrsnu logističku povezanost s Hrvatskom unutrašnjošću i Europom.

Logistička prednost Cromarisa u odnosu na konkurenciju (domaće i inozemne uzgajivače, prvenstveno Grčku i Tursku) što je podređeno sve „top kvaliteti“: prirodna metoda uzgoja (niska gustoća ribe u kavezima), strogo kontrolirana proizvodnja po ISO i ostalim odgovarajućim standardima, riba autohtona iz Jadrana (lubin, orada i hama), svi proizvodi su brendirani markicom, te brza dostava svježe ribe (Hrvatskoj unutar 12 sati od izlova, na ostalim tržištima 24 – 36 sati).¹⁶

Cromaris veliku brigu posvećuje marketingu, te istraživanju i razvoju, što se odnosi na razvoj novih proizvoda i stalno unapređenje postojećih proizvoda, briga o certifikatu

¹⁵ <http://www.cromaris.hr/hr>

¹⁶ <http://www.cromaris.hr/hr>

kvalitete proizvoda i poslovnih procesa, kontrola kvalitete i okoliša, praćenje veterinarske službe zdravstvenog stanja ribe, genetska selekcija matičnog jata za mrještilište i drugo.¹⁷

Danas je Cromaris sedma tvrtka po proizvodnji bijele ribe (lubin, podlanica i hama) u Europi i jedna od top 10 kompanija u uzgoju lubina i podlanice na svijetu, a na tržištu je prepoznata kao lider u kvaliteti, što potvrđuju brojni certifikati izdanih od ovlaštenih ustanova, od kojih neke navodimo:

ISO certifikat 14001;2004. (Sustav upravljanja okolišem),

ISO certifikat 22000;2005. (Sustav upravljanja sigurnošću hrane).

ISO certifikat 9001;2008. (Sustav upravljanja kvalitetom)

BRC (British Retail Consortium – jamči kvalitetu i sigurnost prehrambenih proizvoda),

IFS Food (International Featured Standard – osigurava visoku razinu transparentnosti cjelokupnog lanca isporuke robe) i drugi.

Postoje i certifikati proizvoda, kao:

znak Izvorno hrvatsko (Croatian creation), dodijeljen od HGK,

znak Živjeti zdravo, izdan od Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo

Hrvatski EKO proizvod i drugi.¹⁸

Tvrtka *Cromaris* u 2016. godini dobila i Godišnju nagradu Zadarske županije za postignute rezultate na području gospodarstva.(Segarić;Leksikon zadarskih laureata,2018;str910,911)

7.2. Proizvodnja riblje mlađi i konzumne uzgojene ribe

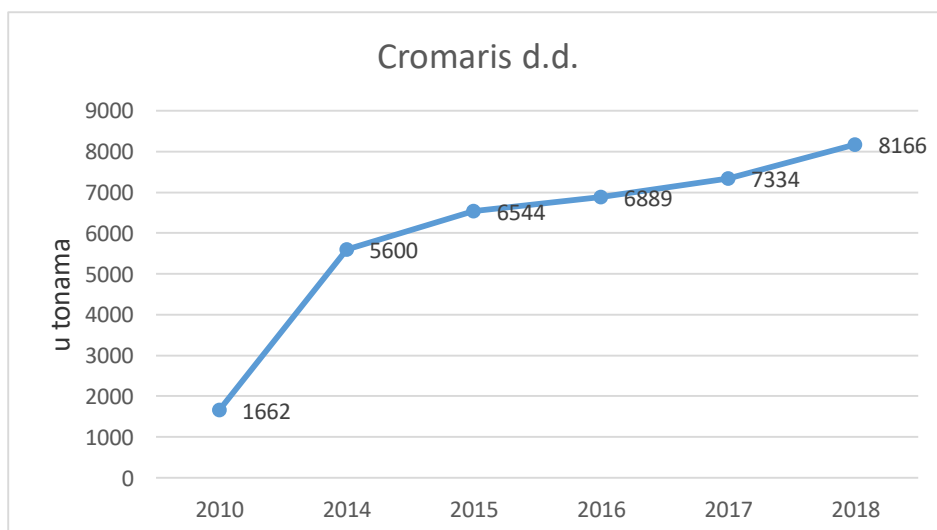
Proizvodnja riblje mlađi u 2010. godini iznosila je 12 mil. komada, a nakon što se mrještilište rekonstruiralo, proizvodnja se povećala za gotovo tri puta, pa je u godinama od 2016. do 2018. godine iznosila 31,4 mil. komada.¹⁹

U 2009. godini, kada je osnovana tvrtka *Cromaris* (1. listopada) prodana količina uzgojene ribe u sva četiri uzgajališta iznosila je oko 1.000 tona, a već slijedeće 2010. godine u punoj godišnjoj proizvodnji, ostvarena je prodaja za preko 60% veća u odnosu na prethodnu i iznosila je 1.662,5 tona. U sljedećim godinama proizvodnja odnosno prodaja postupno se povećavala, što se navodi za godine od 2014. do 2018. što se može vidjeti iz **grafikona2**:

¹⁷ <http://www.cromaris.hr/>

¹⁸ <http://www.cromaris.hr/nasi-certifikati-s39>

¹⁹ <http://www.cromaris.hr/hr>



Grafikon 2: Količina uzgojene ribe Cromaris d.d.

Izvor: www.adris.hr; Izvješća neovisnog revizora za 2017. i 2018. godinu.

U devetogodišnjem razdoblju (2010.-2018.) povećana je proizvodnja odnosno prodaja konzumne ribe za 4,3 puta.

U pogonu za preradu dijela izlovljene ribe, gdje se obavlja sortiranje, etiketiranje i pakiranje, postoji i delikatesni program u kojem se proizvode dimljeni i marinirani fileti lubina i podlanice, koji ne sadrže nikakve konzervanse.

7.3. Kretanje broja zaposlenih

U godini osnivanja na dan 31.12. 2009. u Cromarisu bilo je zaposleno 190 djelatnika, a slijedeće godine broj se povećao za svega tri zaposlena i 31.12.2010. godine bio 193. djelatnika. Kako se proširivala proizvodnja i prodaja broj se djelatnika postupno povećavao, pa je koncem godine 2015. bilo 320, 2016. 358, 2017. 396 i 2018. 479 zaposlenika. (Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu)

7.4. Financijsko poslovanje

O financijskom poslovanju navode se računi dobiti i gubitka za godinu 2010., te za godine od 2015. do 2018.

Tablica 2-Račun dobiti i gubitaka tvrtke Cromaris d.d Zadar (u tisućama kuna)

Opis/stavka	Godina				
	2010.	2015.	2016.	2017.	2018.
Ukupni prihodi	7528	351177	369056	394261	448.757
Ukupni rashodi	121787	344409	355455	370652	418570
Gubitak prije poreza	45959	0	0	0	0
Otpuštanje porez. imov.	-1.094	0	0	0	0
Neto gubitak	47053	0	0	0	0
Dobit prije poreza	0	6768	13601	23609	30187
Porez na dobit	0	252	475	529	4598
Dobit nakon oporezivanja	0	6516	13126	23080	25588

Izvor: Godišnje izvješće Uprave za 2010, 2016. i 2018. godinu i Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu

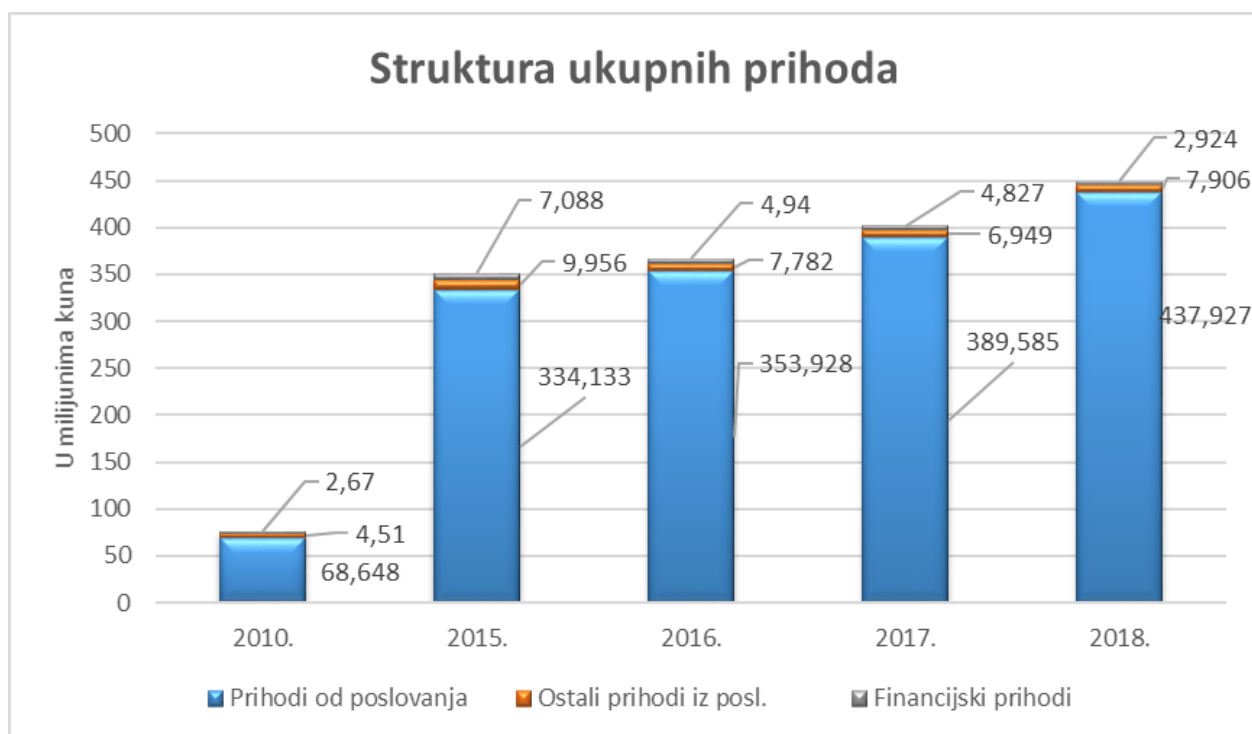
U odnosu na prvu 2010. godinu punog poslovanja, ukupni prihodi u 2018. godini su se povećali za gotovo šest puta (točno 5,92), a ostvareni gubitak u 2010. godini od 47,1 milijuna kuna, postupno u slijedećim godinama smanjivao i ostvarivao dobitak, koji je u 2018. godini iznosio 25,6 milijuna kuna.

Tablica 3-Struktura ukupnog prihoda (u tis kuna)

Opis/stavka	Godina					Indeks
	2010	2015	2016	2017	2018	
1	2	3	4	5	6	$7=(6/2)*100$
Prihodi od prodaje	68648	334133	353928	389585	437927	637,93
Ostali prihodi iz posl.	4510	9956	7782	6949	7906	175,30
Financijski prihodi	2670	7088	4940	4827	2924	109,51
Ukupni prihodi	75828	351177	369056	394261	448757	591,81

Izvor: Godišnje izvješće Uprave za 2010., 2016. i 2018. godinu i Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu

U razdoblju od 2010. do 2018. godini prihodi od prodaje (sa subvencijama) relativno su rasli još brže od rasta ukupnog prihoda, koji su u odnosu na baznu 2010. godinu u 2018. godini porasli za 6,4 puta (točno 6,38), odnosno 538%, dok su ukupni prihodi porasli za 5,9 puta (točno 5,92), odnosno 492%.



Grafikon 3: Struktura ukupnih prihoda

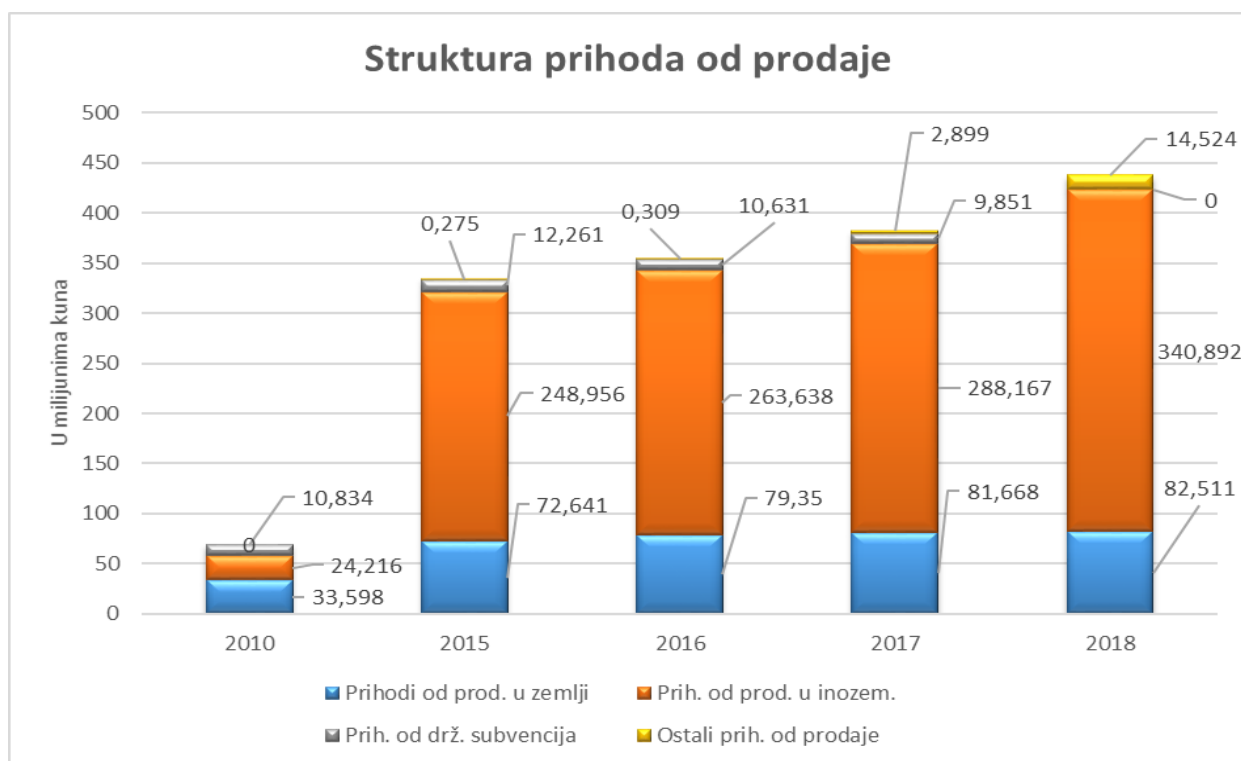
Izvor: Godišnje izvješće Uprave za 2010., 2016. i 2018. godinu i Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu

Tablica 4- Struktura prihoda prodaje (u tis. kuna)

Opis/stavka	Godina					
	2010	2015	2016	2017	2018	index
1	2	3	4	5	6	7(kol.6/2)
Prihodi od prod. u zemlji	33598	72641	79350	81668	82511	245,58
Prih. od prod. u inozem.	24216	248956	263638	288167	340892	1407,71
Ukupno	57814	321597	342988	369835	423403	732,35
Prih. od drž. subvencija	10834	12261	10631	9851	0	0,00
Ostali prihodi od prodaje	0	275	309	2899	14524	0,00
Ukupni prih. od prodaje	68648	334133	353928	382585	437927	637,93

Izvor: Godišnje izvješće Uprave za 2010., 2016. i 2018. godinu i Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu

Ukupni prihodi od prodaje ribe u 2010. godini iznosili su 57,8 milijuna kuna, koji su u 2018. godini povećani na 423,4 milijuna kuna, što je povećanje za više od 7,3 puta (točno 7,32). U odnosu na prihode od prodaje ribe na domaćem tržištu koji su u navedenom razdoblju povećani za 2,5 puta (točno 2,45), znatno su više povećani ti prodajni prihodi izvoza koji su povećani za 14,1 puta (točno 14,08)!



Grafikon 4: Ukupni prihodi prodaje

Izvor: Godišnje izvješće Uprave za 2010., 2016. i 2018. godinu i Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu

Glavno izvozno tržište je Italija, a zatim dolaze Njemačka, Slovenija, Austrija, Češka Republika, Poljska, Francuska i druge zemlje. Radi bolje prisutnosti na talijanskom tržištu i bolje komunikacije s kupcima i potrošačima, tvrtka Cromaris je u 2013. godini otvorila talijansko društvo Cromaris Italia srl, u 100%-tnom vlasništvu Cromaris d.d., koje je locirano u mjestu Casale sul Sile, Treviso.

Tablica 5-Struktura ukupnih rashoda (u tis. kuna)

opis stavka	Godina					Indeks
	2010	2015	2016	2017	2018	
1	2	3	4	5	6	$7=(6/2)*100$
Troškovi prodaje	56096	231372	236915	232947	269951	481,2
Troškovi zaposlenih	20382	43711	46991	56347	74292	364,5
Amortizacija	7474	23547	29798	33431	34350	459,6
Ostali posl rashodi	27030	24813	22275	30017	22676	83,9
Financijski rashodi	10805	20966	19476	17910	17301	160,1
Ukupni rashodi	121787	344409	355455	370652	418570	343,7

Izvor: Godišnje izvješće Uprave za 2010., 2016. i 2018. godinu i Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu

Ukupni rashodi u odnosu na 2010. godinu u razdoblju do 2018. godine povećani su za 3,4 puta (točno 3,44), dok su u istom razdoblju ukupni prihodi povećani 5,9 puta. Sličan slijed je i kod prodaje, gdje su troškovi u navedenom razdoblju porasli za 4,8 puta, dok su prihodi od prodaje porasli za 6,4 puta!

7.5. Financijsko stanje

Tablica 6- Konsolidirana bilanca na dan 31. prosinca (u tis. kuna)

Opis/stavka	Godina					indeks
	2010	2015	2016	2017	2018	
1	2	3	4	5	6	7 (6/2)*100
Imovina						
Dukotrajna imovina	117642	427359	470599	440812	453670	385,6
Kratkotrajna imovina	113568	420018	427613	546772	675948	595,2
Zalihe	87414	356999	399366	459317	579395	662,8
Potraživ od kupaca	22083	55766	71048	84176	89593	405,7
Novac	4072	7253	2199	3279	6960	170,9
Ukupna imovina	231210	847377	943212	987584	1129618	488,6
Dionička glavnica						
Dionički kapital	60000	360011	360011	360011	360011	600,0
Rezerve	26563	26797	27703	6703	6688	25,2
Akumulirani gubitak	-75289	-89629	-77477	-54321	-28747	38,2
Ukupno dion.glavnica	11274	297179	310237	312393	337952	2997,6
Obveze						
Dugoročne obveze	27755	27755	11167	99588	87662	315,8
Dugoročne obveze po kreditima	2755	27755	111677	73851	61743	2241,1
Dugoročne obveze prema dobavljačima	0	0	0	25737	25919	0,0
Kratkoročne obveze	192181	425122	521298	575603	704004	366,3
Dobavljači	38972	37105	49880	44080	47579	122,1
Obv. Po kratkoroč kreditima	153209	388017	471418	531523	656425	428,5
Ukupno obveze	219936	550198	632975	675191	791666	360,0
Ukupno dion.glav. I obveze	231210	847377	943212	987584	1129618	488,6

Izvor: Godišnje izvješće Uprave za 2010., 2016. i 2018. godinu i Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca za 2010., 2016. i 2018. godinu.

Iz bilance stanja uočljiva su u aktivni znatna povećanja svih stavaka u 2018. u odnosu na 2010. godinu, pa je tako ukupna imovina od 231 mil. povećana na 1,13 mlrd, što je povećanje za 4,9 puta. (388,6%). U pasivi su povećane sve stavke, osim stavke rezerve, koje su smanjene od 26,6 milijuna na 6,7 milijuna kuna i akumulirani gubitak, što je

pozitivno, koji je od 75,3 milijuna smanjen na 28,7 mil. kuna. Dionički kapital povećan je za 6 puta, (500,0%), a ukupna dionička glavnica za gotovo 30 puta ! Ali povećane su i ukupne obveze 3,6 puta (261,2%), dugoročne za 3,2 puta (215,8%) , a kratkoročne za 3,7 puta (266,3%).

7.6. Analiza poslovanja putem financijskih pokazatelja .

Nakon kratke analize financijskog poslovanja i financijskog stanja Cromarisa , u nastavku slijedi analiza pokazatelja.

Pokazatelji likvidnosti

Pokazateljima likvidnosti, koji se izračunavaju iz podataka bilance, utvrđuje se sposobnost tvrtke da podmiri svoje dospjele obveze, koji se odnose na pokazatelje tekuće likvidnosti, ubrzane likvidnosti i financijske stabilnosti.

Tablica 7- Pokazatelji likvidnosti

Pokazatelji likvidnosti					
Pokazatelj	Postupak (odnos)	2016	2017	2018	Kriterij
Koeficijent tekuće likvidnosti	kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze	0,91	0,95	0,96	veći od 2,0
Koeficijent ubrzane likvidnosti	(krat. Imovina-zalihe)/kratkoročne obveze	0,14	0,15	0,14	veći od 1,0
Koeficijent financijske stabilnosti	dugotrajna imovina/(kapital+dugoroč. Obveze)	1,12	1,07	1,07	manji od 1,0
Radni kapital (u 1000 kuna)	kratkoročna imovina-kratkoročne obveze	- 4868 5	- 2883 1	- 2805 6	što veći

Na temelju izračunatih pokazatelja likvidnosti može se utvrditi da Cromaris ima znatnih financijskih problema s likvidnošću, jer svi pokazatelji znatno odskaku u negativnom smislu od kriterija odnosno normi, a to se posebno odnosi na koeficijent ubrzane likvidnosti i radni kapital.

Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti pokazuju strukturu izvora sredstava odnosno kapitala, glavnice određene tvrtke, a utvrđuju se na temelju bilance i računa dobiti i gubitaka. Za društvo Cromaris te smo pokazatelje izračunali za godine 2016., 2017. i 2018. godinu, a odnose se na slijedeće pokazatelje: koeficijente zaduženosti, vlastitog kapitala, financiranja, te faktor zaduženosti i stupnjeve pokrića.

Tablica 8-pokazatelj zaduženosti

Pokazatelj zaduženosti					
Pokazatelj	Postupak (odnos)	2016.	2017.	2018.	Kriterij
Koeficijent zaduženosti	uk.obveze/uk. imovina	0,67	0,68	0,7	što manji
Koeficijent vlastitog financiranja	glavnica/uk. imovina	0,33	0,32	0,3	veći od 0,3
Koeficijent financiranja	uk. obveze/glavnica	2,04	2,16	2,34	što manji
Pokriće troškova kamata	dobit prije poreza i kamate/kamate	0,95	1,59	1,85	što veća
Faktor zaduženosti	ukupne obveze/(zadržana dobit+amortizacija)	8,36	12,0	12,3	što manji
Stupanj pokrića I.	glavnica/dugotraj. Imovina	0,66	0,71	0,74	veći od 1
Stupanj pokrića II.	(glavnica+dugoročne obveze)/dugotrajna imovina	0,9	0,93	0,94	veći od 1

Minimalan odnos između koeficijenta zaduženosti i vlastitog financiranja trebao bi biti 0,6 prema 0,4. Međutim taj odnos u svim analiziranim godinama u Cromarisu bio je nepovoljan i vidi se ukupna imovina financirala 30 do 33% iz vlastitih sredstava, a ostalo su bila tuđa sredstva. Taj odnos je još nepovoljniji kod koeficijenta financiranja iz kojih možemo vidjeti da su ukupne obveze u navedenim godinama bile više od duplo veće u odnosu na glavnice (od 104 do 134%).

Faktor zaduženosti predstavlja potrebno vrijeme za podmirenje ukupnih obveza iz zadržane dobiti i amortizacije. Kako faktor zaduženosti ne bi smio biti veći od 3,5 godina, može se utvrditi da je taj faktor u Cromarisu iznimno nepovoljan, jer se na navedene godine kretao od 8,4 do 12,3.

Stupnjevi pokrića I. i II. odnose se na oblik financiranja dugoročne imovine, za koji je poželjno da ti stupnjevi budu veći od 1,0, a oni su u Cromarisu niži od tog kriterija i kreću se od 0,66 do 0,94.

Pokazatelji aktivnosti

Koeficijenti aktivnosti pokazuju brzinu obrtaja ili cirkulacije imovine u poslovnom procesu, a većinom se izračunavaju za obrtaje imovine i potraživanja, uspoređujući ih s ukupnim prihodima.

Tablica 9- pokazatelji aktivnosti

Pokazatelj zaduženosti					
Pokazatelj	Postupak (odnos)	2016	2017	2018	Kriterij
Koeficijent zaduženosti	ukupne obveze/ukupna imovina	0,67	0,68	0,7	što manji
Koeficijent vlastitog financiranja	glavnica/ukupna imovina	0,33	0,32	0,3	veći od 0,3
Koeficijent financiranja	Uk. obveze/glavnica	2,04	2,16	2,34	što manji
Pokriće troškova kamata	dobit prije poreza i kam./kam.	0,95	1,59	1,85	što veća
Faktor zaduženosti	ukupne obveze/(zadržana dobit+amort.)	8,36	12,0	12,3	što manji
Stupanj pokrića I.	glavnica/dugoroč.Im.	0,66	0,71	0,74	veći od 1
Stupanj pokrića II.	(glavnica+dugor. Obv.)/dugoroč. Im.	0,9	0,93	0,94	veći od 1

Koeficijenti obrtaja imovine trebaju biti što veći. Ti su koeficijenti u Cromarisu veoma niski odnosno nepovoljni. Naime, trebamo imati na umu da su u uzgoju bijele ribe velika sredstva angažirana u biomasi ribe u kavezima, jer proces od nasada mlađi u kaveze pa do izlova konzumne težine ribe traje oko 18 do 24 mjeseca. Stoga, kako bi se dala prava ocjena, trebala bi se izvršiti usporedba tih pokazatelja s prosječnim pokazateljima koje su ostvarile tvrtke koje se bave uzgojem bijele ribe u Hrvatskoj ili šire, a tim podacima ne raspolažemo. Koeficijenti obrtaja potraživanja imaju malu tendenciju pada, što znači da se povećava trajanje naplate potraživanja, koja je u 2016. godini iznosila 73 dana, 2017. godine 80 dana, 2018. godine 75 dana.

Pokazatelji ekonomičnosti

Pokazatelji ekonomičnosti pokazuju koji je odnos između prihoda i rashoda, odnosno koliko se prihoda ostvari po jednoj jedinici rashoda. Izračunavaju se iz račua dobiti i gubitaka. Svi pokazatelji ekonomičnosti koji proizlaze iz poslovanja trebaju biti veći od 1.

Tablica 10 - pokazatelji ekonomičnosti

Pokazatelji ekonomičnosti					
Pokazatelj	Postupak (odnos)	2016	2017	2018	Kriterij
Ekonomičnost uk. poslovanja	Uk. prihodi/uk. rash.	1,04	1,06	1,07	što veći od 1
Ekonomičnost prodaje	Poslovni prihodi/poslovni rash.	1,4	1,48	1,52	što veći od 1
Ekonomičnost financiranja	fin.prihodi/fin. rash.	0,25	0,27	0,17	što veći od 1 (ispod 1,0 je sve negativno)

Svi pokazatelji ekonomičnosti iz poslovanja su veoma zadovoljavajući, jer su svi iznad 1 i pokazuju tendenciju rasta, a pogotovo se to odnosi na pokazatelje ekonomičnosti prodaje, što nam potvrđuje solidnost poslovanja tvrtke Cromarisa. Pokazatelji ekonomičnosti financiranja

su negativni, što je i za očekivati, s obzirom na činjenicu da tehnološki proces uzgoja ribe do konzumne težine traje gotovo dvije godine što zahtijeva osiguranje znatnih financijskih sredstava, koja se osiguravaju iz vanjskih izvora.

Pokazatelji profitabilnosti

Kao najčešći pokazatelji profitabilnosti izračunava se marža profita i rentabilnost imovine i to obje kao neto i bruto. Pored toga interesantno je utvrditi i profitabilnost vlastitog kapitala.

Tablica 11- Pokazatelji profitabilnosti

pokazatelji profitabilnosti					
Pokazatelj	Postupak(odnos)	2016.	2017.	2018.	Kriterij
Neto profitna mreža	(neto dobit + kamate)/uk. prih.	0,05	0,07	0,06	što veći
Bruto profitna mreža	(bruto dobit + kamate)/ uk. prih	0,05	0,07	0,07	što veći
Neto rentabilnost imovine	(neto dobit + kamate)/ uk.im.	0,02	0,03	0,03	što veći
Bruto rentabilnost imovine	(dobit prije oporezivanja + kam.)/uk.im.	0,02	0,03	0,03	što veći
Rentabilnost vlastitog kapitala	neto dobit/vlastiti kapital	0,04	0,06	0,07	što veći
Učinkovitost imovine	Poslovni prihodi/ukupna aktiva	0,4	0,4	0,4	što veći

Iz obje profitne marže vidimo da se kroz navedene tri promatrane godine kretala od 5 do 7%, a i oba pokazatelja rentabilnosti imovine su isti i kreću se od 2 do 3%. Pokazatelji rentabilnosti vlastitog kapitala imaju tendenciju porasta i kreću se od 4 do 7%.

8. ZAKLJUČAK

Ribarstvo, kao gospodarski sektor, osim ribolova, obuhvaća i djelatnosti koje se odnose na akvakulturu, a time i na marikulturu., kao i na preradu. Ribarstvo ima veoma sve važniju ulogu u prehrani stanovništva. Obzirom da gospodarski ribolov u svijetu, pa tako i kod nas, bilježi stalan pad ulovne količine morskih organizama, te akvakultura, pa samim time i marikultura, postaje sve važnija u uzgoju i proizvodnji morskih proizvoda radi poboljšanja mogućnosti prehrane stanovništva.

Hrvatska je kao mediteranska zemlja, relativno rano prepoznala značaj marikulture djelatnosti. Ta se djelatnost u Hrvatskoj začela u Zadru, gdje je prisutna preko četiri desetljeća. Začetnik je poduzeće Cenmar i njegovi kooperanti, a zadnjih deset godina, nakon što je Adris grupa d.d. iz Rovinja, izvršila otkup četiri glavne hrvatske tvrtke koje se bave marikulturom, povezala ih te oformila tvrtku Cromaris d.d. sa sjedištem u Zadru, nastavila sa snažnim razvojem marikulture i postala vodeća u uzgoju bijele ribe u Hrvatskoj i među vodećima u Europi. U 2017. godini od ukupne količine prodane uzgojene ribe s uzgajališta u Hrvatskoj od 10.699 tona, na Cromaris se odnosilo 7.334 tone (68,5%), od kojih je izvezeno 78%. Slijedeće 2018. godine Cromarisova prodaja bijele ribe iznosila je 8.166 tona što je rezultiralo ukupnim prihodom od prodaje od 423,4 mil kuna, od kojeg je u izvozu ostvareno 340,9 mil. kuna ili 80,5%. Iz analize ekonomskih pokazatelja utvrdili smo da tvrtka Cromaris, unatoč poteškoćama s likvidnošću i zaduženošću, svi oblici koeficijenta ekonomičnosti i profitabilnosti veoma zadovoljavajući i imaju tendenciju rasta.

Danas je Cromaris sedma tvrtka po proizvodnji bijele ribe u Europi i jedna je od deset kompanija u svijetu po uzgoju lubina i podlanice, a na tržištu je prepoznata po kvaliteti, što potvrđuju brojna međunarodna priznanja. Međutim, Hrvatska u kojoj je proizvodnja morskih organizama prisutna gotovo pola stoljeća i koja ima izvanredne dobre prostorne i odgovarajuće ekološke i biološke prednosti, što su predizpozicije za razvoj marikulture, nisu ni izdaleka iskorištene za njenu proizvodnju. U drugim mediteranskim zemljama, koje imaju sličnu osnovicu za razvitak marikulture kao i Hrvatska, razvitku marikulture poklanjala se posebna pažnja, pa je tako u nekim državama poprimila gotovo eksponencijalni razvoj i postala važan sektor u proizvodnji hrane s najbržim rastom. Obzirom na mogućnosti, pozitivno iskustvo, raspoloživa znanja kao i potrebe doprimosa razvoju ukupnog gospodarstva, Hrvatska bi trebala slijediti njihov primjer.

9. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Romano Segarić

Matični broj studenta: 5-020 /16 – PEI

Naslov rada: Poslovanje tvrtke Cromaris d.d.

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

10. POPIS LITERATURE

Knjige i članci

Bogut, Ivan, Laszlo Horvat, Zdenek Adamek, Ivan Katavić (2006.): *RIBOGOJSTVO *Uzgoj toplovodnih vrsta riba*Uzgoj salmoidnih vrsta riba*Marikultura*. Poljoprivredni fakultet u Osijeku, 2006.

Divić, Borislav i Segarić, Roman, članak *Rezultati i problemi Cenmar-a Zadar*, časopis Morsko ribarstvo 1987., br. 2, str. 43-46.

Katavić, I. I Vodopija, T. (2001.), članak *Razvojne mogućnosti marikulture u Republici Hrvatskoj*, časopis Ribarstvo, vol. 59, str. 71-84.

Segarić, Roman, članak *Mogućnosti proizvodnje marikulture u Hrvatskoj*, časopis Morsko ribarstvo 1990., br. 3, str. 99-102.

Segarić, Roman, članak *Neki ekonomski aspekti uzgoja morskih riba*, časopis Morsko ribarstvo 1989., br. R, str. 82.85.

Segarić, Roman, članak *Grci su učili od nas u Zadru, a danas prodaju 15 puta više ribe nego mi*, Zadarski list, 16. lipnja 2019., str. 1,2.

Šaponja, Zdravko, članak *Program razvoja marikulture u Republici Hrvatskoj 1990. – 1995. godine*, časopis Morsko ribarstvo 1990., br. 2, str. 61-66.

Leksikon zadarskih laureata-Prošlost dodjeljivanja javnih priznanja Općine Zadar, Grada Zadra i Zadarske županije, Sveučilište u Zadru 2018.

Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ i Masmedia (1995) „Ekonomski leksikon“

Pavao Ivić,“ Mediji i poduzetnici“ 2012. str.149

Internetski izvori:

www.enciklopedija.hr hrvatska enciklopedija, Marikultura

<https://repozitorij.fazos.hr>islandora>object>pfos:146,16.pro.2015>.

<http://www.cromaris.hr/hr>: Stranica tvrtke Cromaris

<https://repozitorij.unizd.hr> >islandora>object>unizd.875

Jaša, Nina: *Odnos turizma i marikulture s osvrtom na Zdarsku županiju*, Diplomski rad, Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komukacijske znanosti, Diplomski Sveučilišni studij poduzetništva u kulturi i turizmu, Zadar 2016. godine.

<https://www.agrobiz.hr>agrovijesti>zadarska-zupanija>, 17. kol 2017.

<https://www.zadarska-zupanija.hr> Program razvoja ribarske infrastrukture u Zadarskoj županiji, Zadar, 2012., Obalna ifrasrukture u funkciji uzgajališta školjaka, str 49 -55; Obalna ifrastruktura u funkciji uzgajališta riba.

<http://feap.info/index.php/data/>- Federacija Europskih proizvođača u Akvakulturi

<http://www.fao.org/state-of-fisheries-aquaculture-Svjetska> organizacija za hranu i poljoprivredu

http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/publications/2017-10/OPSO_2016_web.pdf- Odabrani pokazatelji okoliša i prirode u Hrvatskoj , 2016.

<http://propisi.hr/print.php?id=11803>
Narodne novine br. 153/09, 127/10 i 50/12

Interni izvori tvrtke Cromaris

Prospekti tvrtke Cromaris d.d. Zadar

Izvještaj Uprave o tijeku poslova i stanju Društva za 2010. godinu (Godišnje izvješće), Zadar, 31. svibanj 2011. godine

Izvještaj Uprave o tijeku poslova i stanju Društva za 2016. godinu, Zadar, lipanj 2017. godine

Izvještaj Uprave o tijeku poslova i stanju Društva za 2018. godinu, Zadar, 28. lipnja 2019. godine

Cromaris d.d., Zadar, Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca 2010.

Cromaris d.d. Zadar, Izvješće neovisnog revizora i kosolidirani financijski izvještaji 31. prosinca 2016

Cromaris, d.d., Zadar, Izvješće neovisnog revizora i konsolidirani financijski izvještaji 31. prosinca 2018.

11. POPIS SLIKA,TABLICA I GRAFIKONA

Fotografije:

Slika 1: Fotografija mrjestilišta u Ninu 14

Slika 2:Kavezi za uzgoj, kod otočića Kudica, s južne strane otoka Iža 15

Grafikoni:

Grafikon 1:Proizvodnja ribarstva u svijetu 8

Grafikon 2:Količina uzgojene ribe Cromaris d.d.	17
Grafikon 3:Struktura ukupnih prihoda	19
Grafikon 4: Ukupni prihodi prodaje.....	20

Tablice:

Tablica 1-Proizvodnja u marikulturi RH za razdoblje 2014. – 2018. godine (u tonama).....	11
Tablica 2-Račun dobiti i gubitaka tvrtke Cromaris d.d Zadar (u tisućama kuna).....	18
Tablica 3-Struktura ukupnog prihoda (u tis kunama)	18
Tablica 4- Struktura prihoda prodaje (u tis. kuna)	19
Tablica 5-Struktura ukupnih rashoda (u tis. kuna)	20
Tablica 6- Konsolidirana bilanca na dan 31. prosinca (u tis. kuna)	21
Tablica 7- Pokazatelji likvidnosti.....	22
Tablica 8-pokazatelj zaduženosti	23
Tablica 9- pokazatelji aktivnosti	24
Tablica 10 - pokazatelji ekonomičnosti.....	24
Tablica 11- Pokazatelji profitabilnosti	25

12. ŽIVOTOPIS

Životopis

OSOBNJE INFORMACIJE Segarić Romano

Put Gazića 14 b, 23000 Zadar (Hrvatska)

0917304693

romanosegaric@gmail.com

RADNO ISKUSTVO

29/05/2017–28/05/2018 Tonmajstor/tonmajstorica

HNK Zadar, Zadar (Hrvatska)

Pripremanje audio opreme za predstave .

Oblikovanje tona na tonskom mikseru .

16/09/2019–17/03/2020 Asistent/asistentica u marketingu

DIADORA MEDIA D.O.O. ZA PROIZVODNJU I EMITIRANJE RADIJSKOG I

TELEVIZIJSKOG PROGRAMA, ZADAR, ZADAR (Hrvatska)

Nalaženje i stupanje u kontakt s klijentima koji bi se oglašavali, te realizacija reklamiranja od snimanja do naplate.

26/5/20 © Europska unija, 2002-2020 | <http://europass.cedefop.europa.eu> Stranica 1 / 2

Životopis Segarić Romano

OBRAZOVANJE I

OSPOSOBLJAVANJE

10/09/2010–12/06/2014 medijski tehničar

Prirodoslovno-grafička škola Zadar, Zadar (Hrvatska)

OSOBNJE VJEŠTINE

Materinski jezik hrvatski

Strani jezici RAZUMIJEVANJE GOVOR PISANJE

Slušanje Čitanje Govorna interakcija Govorna produkcija

engleski B2 B2 B2 B2 B2

Stupnjevi: A1 i A2: Početnik - B1 i B2: Samostalni korisnik - C1 i C2: Iskusni korisnik

Zajednički europski referentni okvir za jezike - Ljestvica za samoprocjenu

26/5/20 © Europska unija, 2002-2020 | <http://europass.cedefop.europa.eu> Stranica 2 / 2